

Inkquisitionens hærgen¹ af Morten Thing

[*Solidaritet* 2000/2/juni/s. 12-21.]

Siden Bent Blüdnikow startede sin karriere som selvudnævnt McCarthy og heksejæger har debatten bølget om venstrefløjens historie. Med venstrefløjens historie tænkes på venstrefløjen fra 1970'erne. *Weekendavisen* og *Berlingske Tidende* har været organerne for inkquisitionens hærgen. Ulrik Høy har i *Weekendavisen* for nylig opfordret til at fyre Danmarks Radios direktør Bjørn Erichsen, fordi han har været DKPer, og senest har man i *Information* kunnet læse et verbalt overfald på chefredaktør Jacob Møllerup fra én af hans journalister for hans fortid som DKPer. Ingen af disse indlæg har imidlertid været præget af nogen historisk forståelse eller noget virkeligt kendskab til venstrefløjen.

Foranlediget af debatten som den tog sig ud indtil for et år siden indbød Claus Bryld den 9. juni 1999 i *Politiken*² til en debat af venstrefløjens fortid med den begrundelse, at udfyldte vi, som dengang udgjorde venstrefløjen, ikke debatten ville den højrefløj som er så optaget af vores fortid udfylde debatten med deres forestillinger. Det var svært ikke at hilse en sådan invitation velkommen. Når jeg imidlertid gør det tøvende, skyldes det at det er forbundet med flere typer af problemer, som ikke har så meget med venstrefløjen at gøre, som den særlige mentale konjunktur politik og kultur er inde i i disse år.

1. Forbudet mod at tænke.

Der har været megen debat i kølvandet på den franske historiker Stéphane Courtois' bog *Le livre noir du communisme*. Jeg har fremlagt min kritik af den her i *Arbejderhistorie*³, hvilket jeg gør opmærksom på for dén som vil læse det følgende uhildet. Ved Södertörns Högskola ved Stockholm var der i maj i år et seminar om Courtois' bog. Her fremlagde kommuniste-historikeren Werner Schmidt en kritik af den totalitarismeopfattelse, som han mener ligger bag Courtois' omdiskuterede indledning til bogen. Schmidt vendte sig imod totalitarismedoktrinens tendens til at underordne forskellige fænomener under samme begreb. Sagt på en anden måde: når man sammenfatter Nazityskland og Sovjet under begrebet totalitarisme har man ikke sagt noget væsentligt, kun at man ikke kan lide nogen af dem. Han udtrykte det således: "En vetenskaplig analys skulle säkert kunna visa att tredje riket hade större likheter med - låt oss säga - USA på 50-talet (t ex privatkapitalets dominans, aggressiv antikommunism både inåt och utåt, rasistlagar och rasistisk politik, aggressiv interventionistisk utrikes- och militärpolitik) än vad vissa regimer och rörelser, som alla betecknas som kommunistiska, hade med varandra. Men ingen skulla drista sig att karakterisera tredje riket och USA genom att klistra på de båda en och samma etikett." Kulturredaktøren ved *Svenska Dagbladet* - én af Sveriges største aviser -, Peter Luthersson, kommenterede dette i sin avis derhen, at Werner Schmidt mente, at der var større ligheder mellem USA og Det tredje Rige end mellem nazisme og kommunisme.⁴ Werner Schmidt kom med en indsigelse (SvD 8.6), hvor han citerede det ovenstående fra sit manuskript. Hertil svarede Peter Luthersson i et karakteristisk sprog: "Läs noga nu! Werner Schmidts replik kan verka bestickande för den som slarvar med tolkningen och betydelserna. Vad är det han vill med sitt citat? Vad är det han säger i det?/ Han vil rädda kommunismen undan varje jämförelse med nazismen. Därför vill han övertyga sin publik om att komparation som sådan är omöjlig och oönskvärd."⁵

Peter Luthersson kan læse. Det siger jeg, fordi man kunne tro det modsatte. Men han kan også indlæse en undertekst. I dette tilfælde lyder underteksten: Werner Schmidt er venstrefløj. Derfor: Når han sammenligner med USA, mener han noget andet end det han siger. Havde nu Lutherson kendt Werner Schmidts bog om den svenske kommunismes opståen⁶, var han ikke alene blevet bekræftet i at Schmidt er venstrefløj, men han var blevet

frygtelig skuffet, hvis han tror Schmidt vil redde kommunismen. Men det er Peter Luthersson sikkert ligeglad med. Højrefløjen opererer for tiden med *tankeforbudet* som et meget væsentligt retorisk greb. Bestemte ting kan og må ikke siges. Man må ikke overveje det videnskabeligt forsvarlige eller rimelige i en sammenligning, i en undersøgelse eller et begreb, hvis resultatet fører til en kritik af højrefløjens domme over historien. Gennem en kritik af den enkle ligestilling mellem socialisme og nazisme viser man sin latente fascination af stalinisme, nakkeskud, og Gulag. Bent Blüdnikow anmeldte således en bog jeg har skrevet om jødisk historie i *Berlingske Tidende*⁷. I sit frådende angreb på mig udgjorde det ikke bare et argument, men dét centrale argument, at jeg havde omtalt den nazistiske udryddelse af jøderne i *samme sætning* som den zionistiske modvilje mod det jiddiske sprog.

Højrefløjens tankeforbud hviler på det *formelle krav om anger*. Der er bestemte ord man skal sige. Angeren skal vise sig i akcepten af *deres* grammatik. Man kan mene at forsøget på tankekontrol er uinteressant, men jeg tror at højrefløjens faktiske magt over debatmediernes har skræmt eller afholdt mange fra at give sig ud i det vanskelige arbejde at overveje sin egen historie.

Deres interesse for vores historie er ikke båret af ønsket om at forstå, men ønsket om underkastelse. Tankeforbuddet er underkastelsens form.

Det skal naturligvis understreges, at også et begreb som 'højrefløj' er en historisk kategori som skal præciseres. Jeg bruger her begrebet om en bestemt gruppe af journalister og historikere, som gennem de sidste 5-10 år her og i udlandet har beskæftiget sig med venstrefløjens historie som led i et opgør.

2. Forfalskningen

Bertel Haarder har udgivet en bog, som skal retfærdiggøre efterretningsvæsnets udspionering af venstrefløjen i 70erne før noget som helst er undersøgt.⁸ Man skulle jo tro, at det var en enkel juridisk sag at undersøge om PET har overtrådt sine beføjelser. Men Haarder har ment, at man, inden dette skete, burde fastslå *Hvem holdt de med?*, som bogen hedder. Bogen er en antologi om "hvorfør politisk aktive på den yderste venstrefløj var i PET's søgelys under Den Kolde Krig". Denne "yderste venstrefløj" er ifølge bogen især DKP. Det er DKPs forhold til Østlandene som står i centrum. Måske 80% af teksten handler om dette, men man finder intetsteds nogen modifikation af begrebet "venstrefløj". Man må få det indtryk, at hele "den yderste venstrefløj" støttede Østlandene. Det indtryk er formentlig tilsigtet. Og præcis dette indtryk er en *forfalskning* af historien.

I to afsnit af henholdsvis Bent Blüdnikow og Mikkel Plum inddrages andre dele af venstrefløjen. Men her er anklagen ikke at disse andre dele støttede Sovjet og DDR. Her er anklagen, at "den yderste venstrefløj" var "voldsfascineret". Og at voldsfascinationen faktisk førte til kriminelle handlinger er Blekingegadebanden⁹ så beviset for.

Venstrefløjens forhold til begreber som "voldelig revolution", "revolutionær vold" o.lign. er afgjort en diskussion værd. Udover at være retorisk brændstof af ofte ret problematisk oprindelse er den militante retorik også indskrevet i en konkret historie. F.eks. spiller det en afgørende rolle for udviklingen af forestillinger af denne type, at USA inspirerede til et kup i Chile mod en lovlige og demokratisk valgte regering. Det var dengang en mistanke som vi alle mente berettiget. I dag er den fuldt underbygget af offentliggjorte dokumenter. Ikke alene støttede USA kuppet, det var en amerikansk ledet og finansieret. Man kan ikke forstå venstrefløjens holdning til magtspørgsmålet uden at forstå, at USA havde demonstreret, at demokrati ikke spillede en vigtig rolle; kun magten var vigtig. Men fremfor alt bør man have sig for øje, at voldsretorik ikke i sig selv er tilstrækkeligt argument for at PET bør overvåge *i betragtning af, at Blekingegadebanden* er det eneste eksempel på overskridelser af retorikken.

Bent Blüdnikow har tilsyneladende genoptrykt sine gamle artikler fra *Weekendavisen*. Han skriver f.eks. i Haarders bog (s. 81):

"Redaktørerne af det tonenagivende venstrefløjsmagasin "Politisk Revy", Morten Thing og Niels Frølich, var også parat til at gribe til vold (Politisk Revy maj 1970): "...vi fandt ud af, at der findes langt mere effektfulde metoder til at vise sin solidaritet med det andet Amerika og det kæmpende indonesiske folk: at ødelægge de institutioner og firmaer, der er inddraget i krigen på fjendens side: ESSO, ØK, American Express, IBM, General Motors, General Electric, Raytheon, Sperry Rand Corporation, Honeywell, Ford, RCA, Dupont.."

Sådan lyder i sin helhed det afsnit i Blüdnikows artikel. I betragtningen af det alvorlige i anklagen kan man sige det er lidt lidt. Jeg mener: som læser ville man gerne vide lidt om sammenhængen. Mere interessant er det måske, at citatet viser at Bent Blüdnikow både er en forfalsker og en fusk. Hvorfor skulle et venstrefløjsblad i maj 1970 erklære sin solidaritet med "det andet Amerika" på den ene side og "det kæmpende indonesiske folk" på den anden? Hvad var det, der var sket i Indonesien, der i den grad fik mig og Niels Frølich op på tæerne? Godt nok var der sket meget i Indonesien, men det har helt tilbage i 1965¹⁰ og det havde ikke påkaldt sig nogen interesse i den danske presse. Man synes ærlig talt, at Blüdnikow skylder læseren en forklaring.

Nu er sagen imidlertid den enkle, at citatet ikke er ægte. Og det var det heller ikke i sin tid i *Weekendavisen*. Der skulle have stået "*de kæmpende indokinesiske folk*". Scenen er ikke Java eller Sumatra men nogle tusinde kilometer mod nord på den indokinesiske halvø. USA havde invaderet Kampuchea og Laos for bedre at kunne bekæmpe den sydvietnamesiske frihedsbevægelse FNL og Nordvietnams hær. I den anledning havde der været en kæmpe-demonstration i København den 9. maj. Efter demonstrationen var der sket hærværk mod en række amerikanske firmaer i København. Og det var dét den pågældende leder i *politisk revy* forholdt sig til.

Nu kan man sige, at bare dette at bringe det rigtige citat fra den rigtige kilde er et grundlæggende krav. Men det synes ikke at være afgørende for Bent Blüdnikow. Han er tidligere blevet taget i at lave citatfusk for at inkriminere DR-journalisten Kjeld Koplev. Men derudover kan man sige, at blot dette at placere citatet i sin kontekst, giver det en anden mening, end den han tilskriver det. Han vil bruge det til at vise, at vi var parate "til at gribe til vold". Men faktisk er det ikke det lederen siger. Den konstaterer, at *vi opdagede*, at der fandtes mere effektfulde metoder at vise sin solidaritet på end at lave kæmpestore og fredelige demonstrationer. Nemlig at angribe de firmaer, som tjente store penge på krigen i Vietnam.

Artiklen blev uforvarende indblandet i Kejsergadesagen, som var løbet ind i et dødvande og var ved at smuldre.¹¹ Efter nogle dages voldsom pressepolemik blev vi sigtet efter § 236 i straffeloven om tilskyndelse til forbrydelse. Det var en paragraf, som sidst havde været i anvendelse i 30'erne, da en nazistisk redaktør havde fået 3 måneders fængsel for at opfordre til at slå Stauning i hjel. Da der faldt dom i Kejsergadesagen i marts 1971 faldt de hårdeste straffe for denne artikel, som gav os hver 20 dages hæfte. Netop sammenkædningen med Kejsergadesagen gav denne helt uhørte dom i en pressesag. Allerede dengang gjorde en sprogforsker i en lærd artikel opmærksom på, at artiklen ikke i sproglig forstand indeholdt nogen opfordring.¹² Men i forhold til at bringe historisk belæg for at vi var "voldsfascinerede" eller ligefrem parate til "at gribe til vold" er der to andre forhold, som peger på problemerne i Blüdnikows omgang med fortiden.

Det ene forhold vedrører den kontekst som er citatets. Man kan diskutere det rimelige i vores synspunkt, men man kan ikke, hvis man faktisk har læst artiklen, læse henover, at vi her (*pr* nr. 148, 15.5.1970) skriver:

"Enhver aktion imod disse firmaers materiel er en håndfast solidaritetserklæring, hvis rækkevidde er betydelig større end nok så mange taktfaste ho-chi-minh-råb. Men den første forudsætning er at vi organiserer aktionerne for at opnå større effekt og det forudsætter at vi

organiserer os. Den anden og meget vigtige forudsætning er at intensivere vor oplysningsvirksomhed for at forklare ansatte på disse virksomheder og folk iøvrigt formålet med disse aktioner."

Der var altså nogle betingelser. For os var de ikke ligegyldige.

Det andet forhold vedrører lederens kontekst i en videre forstand: den frustration, som lyser ud af artiklen er fostret af 3-4 års voldsom Vietnam-krig med anvendelse af napalm, klyngebomber, løvfældningsmidler, terror mod civilbefolkningen i et voldsomt omfang. Senere kom bombardementerne af digerne omkring Hanoi og Haiphong til. Og alle danske politikere fra Socialdemokratiet og mod højre med et par hæderlige undtagelser hos Socialdemokratiet og De Radikale forsvarede denne krig. Jeg husker ikke specielt Bertel Haarder fra dengang, hvor han jo som jeg selv var ung og ukendt. Men jeg husker heller ikke at han sidenhen har ytret noget selvkritisk, som f.eks. Per Stig Møller har været ærlig nok til at gøre det. Jeg mener at frustrationen over at se hele det politiske establishment bakke op bag den mest bestialske krig efter anden verdenskrig var en helt afgørende kontekst for artiklen. Det er en undersøgelse værd, hvorfor danske politikere næsten uden undtagelse kunne billige de amerikanske metoder uanset, hvad der skete. Da vi nåede frem til digebombardementerne handlede det om at drukne millionbyers befolkning. Men ingen dansk politikere (stadig bortset fra en lille skare) hævede røsten i protest. *Det* er i sandhed rystende.

Man kan læse vores leder på den måde, at vi havde lært, at det gjorde betydeligt større indtryk på offentligheden, at der blev smadret vinduer hos amerikanske firmaer, som tjente tykt på at levere materiel til bestialiteterne, end at vi gang på gang samlede 25-50.000 mennesker til demonstration. Det er denne indsigt lederen konstaterer. Den gør opmærksom på, at skal den omsættes i praksis som sabotage, kræver den organisering og oplysning. Om der i vores holdning dengang lå en opslutning bag sabotage, har jeg svært ved at sige definitivt. Kun at lederen er tilstrækkelig utydelig til, at vi ikke afviste idéen. Men vi afviste det givet sidenhen - og bevægelsen med os. Hvordan kan jeg nu være så sikker på det? Jo, faktisk sker der ikke senere rudeknusninger eller lignende mod amerikanske firmaer, og lederen fører ikke til nogen særlig diskussion i *politisk revy*. Ifald man altså *vil* læse vores leder derhen, at *vi* var parate til at bruge sabotage som et politisk middel, så hører det altså med til billedet, at idéen led skibbrud, og at vi selv droppede den. Men det står der ikke noget om hos Bent Blüdnikow.

Hans formentlig utilsigtede forfalskning af citatet bunder sikkert i, at han aldrig har gjort sig den umage at læse artiklen. Han har fundet citatet i et avisudklip i Berlingskes arkiv, må man tro, for det var vidt citeret i datiden. Men at han ikke har haft den nysgerrighed at spørge til hvad Indonesien gør dér viser også, at han har en hensigt som helliger midlet. Vigtigst er det imidlertid i denne sammenhæng, at han i sin uhistoriske måde at nærme sig venstrefløjen på gør "voldsfacinationen" til et *væsens*sudsagn, altså noget som er knyttet til os som personer eller til selve dette at være venstrefløj. Men historie er aldrig væsen, men altid proces.

3. Kan vi tale om venstrefløjens historie?

I debatten har det hidtil været en realtiv enkel sag at tale om *venstrefløjen* i perioden fra 1968-85. Venstrefløjen bestod af en række organisationer og strømninger, som kan sammenfattes i dette begreb. Fra DKP over KFML/KAP til VS, Vietnamkomiteerne, Mandebbevægelsen, Bøssernes Befrielsesfront, Kvindebevægelsen og Kapitallogikken.¹³ Når de kan sammenfattes i dette begreb må de altså have noget tilfælles. Det er dette 'noget' debatten har været efter.

Jeg var engang inviteret til at optræde i afdøde Jørgen Thorgaards afdøde kulturprogram. Her sagde han som en indledning til et spørgsmål: "I går jo ind for Sovjetunionen". "Nej, sagde jeg, det har vi aldrig gjort. Tværtimod har det været en grundlæggende del af

vores politiske identitet at mene at den 'virkeliggjorte socialisme'¹⁴ intet havde tilfælles med socialisme." "Jamen, sagde Thorgaard, DKP går da ind for Sovjet og DKP er da venstrefløj?". "Nej, det er DKP ikke set med mine øjne". Det var en voldsom overraskelse for Thorgaard, som så sig berøvet alle sine argumenter.

I retorikken hedder grebet *pars pro toto*, dvs. 'del for helhed'. Man repræsenterer helheden ved et karakteristisk enkeltræk. Det er det retoriske greb stort set hele højrefløjsangrebet hviler på. Man samler på citater, som 'er venstrefløj' og kan ved dem karakterisere helheden.

Men: Venstrefløjen er ikke noget analytisk begreb, det er en løselig topografisk angivelse af et større område på den politiske scene og siger ikke mere end som så. Det svarer til et højrefløjsbegreb som sammenfatter alt fra Det radikale Venstre til Nazipartiet som 'højrefløj' og argumenterer: Jonni Hansen er antisemit, altså er højrefløjen antisemitisk.

Det første problem består derfor i at dekonstruere venstrefløjen som topografisk angivelse. Det kan efter min mening kun ske på en række præmisser:

- a. Adressen må være præcis. Hermed mener jeg blot, at kilden må angives.
- b. Tidspunkt og sammenhæng må fremgå. Både synspunkter og organisationer gennemløb en udvikling, hvis historicitet må respekteres.
- c. Generaliserbarhed må reflekteres. Man kan ikke ved et citat fra f.eks. VSs internationale udvalg generalisere til VS eller venstrefløjen uden at reflektere over om operationen er holdbar.
- d. Konteksten må ekspliciteres.

Man kunne også sige, at man må stille de krav til kilderne fra dengang, at de læses kildekritisk. Længere er dén historie ikke.

Venstrefløjen bestod af en række delområder, som er vigtige som en slags topografisk vejviser. Et vigtigt skel gik f.eks. mellem dem der støttede den 'virkeliggjorte socialisme' og dem som ikke gjorde. DKP, KFML/KAP, KAML og andre tilhængergrupper var indbyrdes meget uenige, men stod i spørgsmålet om socialismeopfattelse i modsætning til en stor diffus gruppe af strømninger og grupper som kaldte sig 'det udogmatisk venstre'. Men også denne grundlæggende opdeling er ikke uden problemer. Af grunde som er helt uigennemskuelige for mig fandtes der på det udogmatisk venstre folk som støttede Venskabsforeningen med Kim Il Sung's Nordkorea. Og i VSs internationale udvalg sad der længe folk som forsvarede Sovjets invasion i Afghanistan.

Venstrefløjen var, hvis vi ser den fra den socialpsykologiske synsvinkel naturligvis mere end en topografisk sammenfatning. Den var også en ungdomskultur og et netværk af netværk. Det betyder, at grupper som ikke havde meget tilfælles politisk, i praksis mødte hinanden i nogle sammenhænge. Det kunne være til koncerter i Thy-lejren, i Kvindehuset eller på bestemte værtshuse. Det kunne også være til demonstrationer eller i tidsmæssigt begrænsede grupper som Vietnamkomiteerne, Chilekomiteen osv. Dog gælder det, at DKP gennemgående havde sin egen kultur som næsten ikke interfererede med vores. De splittede f.eks. Vietnamkomiteerne og Chilekomiteen for at få organisationer de kunne kontrollere (Vietnam 69 og Salvador Allende Komiteen).¹⁵

Ser vi på opdelingen over tid, så er der næppe megen tvivl om, at der fra 1968 var megen goodwill overfor Kina og Kuba fra det udogmatisk venstres side. Denne goodwill svandt i løbet af 70erne. Vil man altså bruge holdningen til de kommunistiske regimer som en nøgle til at forstå venstrefløjen, må man både respektere de faktiske modsætninger mellem strømninger og organisationer, men også respektere at synspunkterne blev til og ændrede sig. Grupper som f.eks. de udskældte kapitallogikere var udtalt antisovjetiske og antimaoistiske og rådkommunistiske og syndikalistisk inspirerede grupper brugte f.eks. udtrykket "arbejdertugthusene i Øst" som et fast udtryk for den den virkeliggjorte surrealisme.¹⁶

At synspunkterne blev til er i denne sammenhæng ret væsentligt da vi i høj grad taler

om en historieløs ungdomskultur (når vi ser bort fra DKP og delvis KFML/KAP¹⁷). Det var en ungdomskultur som tilegnede sig dele af en næsten afdød arbejderbevægelseskultur uden at overveje dens anvendelighed på nutiden. Således repræsenterede trotskismen en strømning med en historisk bevidsthed om sin egen antistalinisme, som var uomtvistelig. Men lige så uomtvisteligt var også trotskismens binding til bolsjevikerens revolution som et forbillede.¹⁸

Dette krav om kildekritisk distance har en række konsekvenser også for 'os', dvs. for de deltagere i den nutidige diskussion som var en del af 'venstrefløjen' dengang. Når Claus Bryld i sin kronik skriver: "På grund af den kolde krigs polarisering og dermed også vulgariisering af debatten udlod man at gå til direkte angreb på sovjetkommunismen og maoismen og deres tilhængere [...]", må man spørge: Hvem er i denne sætning 'man'? Jeg husker ikke at Claus Bryld undlod at gå til direkte angreb, men kan selvfølgelig huske galt. 'Man' er som 'venstrefløjen' for upræcist til at sige noget. Men det gælder også omvendt: Husker 'man' præcist nok? Eller sagt på en anden måde: vi må skelne imellem om det vi siger kan belægges med kilder eller om vi selv er kilde. Og jeg synes Claus Bryld er en dårlig kilde, hvis 'man' er en omskrivning for 'Claus Bryld', han er ligeså dårlig en kilde, hvis 'man' betyder 'det udogmatisk venstre' og han er upræcis, hvis 'man' betyder 'venstrefløjen'.

Alle disse anførselstegn er ikke en måde at komme uden om problemet på, men at klargøre det. For hvad er 'problemet'? Jo set med kritikernes øjne består problemet i at 'vi' har noget at skjule. Og hvad vil vi skjule? At vi egentligt og væsentligt var én venstrefløj som mente én ting, bl.a. var tilhængere af totalitære regimer.

Venstrefløjen som vi var aktive på er et historisk fænomen. Det kan udforskes af alle som gider bruge tid på at læse kilderne. Sagen er, at det gider kritikerne ikke.

Jeg kender ingen, som var aktive på den udogmatisk venstrefløj, som ikke i dag er kritiske over for dele af deres forhistorie. Men også en kritik må være reflekteret. Det er ikke nok som Mikkel Plum gør det at skrive: "Da vi var overbeviste om, at vi ikke kunne indføre socialismen ved hjælp af stemmesedlen, måtte det ske gennem væbnet kamp."¹⁹ Jeg har svært ved at afgøre om han er en dårlig kilde til sine egne synspunkter, sådan som han her sammenfatter dem. Jeg var ikke en del af hans 'venstrefløjs-vi' dengang. Men uanset om han er en førstehånds kilde til sine egne vanvittige synspunkter dengang, må også kritikken belægges med kilder. Mikkel Plum husker måske forkert, det er der mange der gør, skulle jeg hilse og sige fra kildekritikken.

Skal vores historie gøres til genstand for gentilegnelse og forkastelse, så kræver begge dele at det sker på en måde som er kontrollerbar for alle deltagere i diskussionen.

4. Hvad mente vi?

Inspireret af Claus Brylds kronik har jeg bladret i *politisk revy* fra 70erne. *politisk revy* var i en vis udstrækning organ for det udogmatisk venstre fra sin start i 1963 til sin død i 1987. Det var uafhængigt af VS og andre organisationer og opnåede på højden et oplag af 5.000 eksemplarer. Jeg var med til at redigere bladet fra 1969 til 1982.

Man kan ikke generalisere fra *politisk revy* til den udogmatisk venstrefløj, det er klart. Den udogmatisk fløj var nærmest defineret ved sin modsætning: den gamle dogmatisk fløj (DKP) og den nye dogmatisk (de maoistiske grupper). Men der var flere mindre meget dogmatisk grupper, som alligevel var en del af den modsætningsfyldte ramme, og som blev holdt sammen af sin opposition til det gamle dogmatisk venstre og den såkaldt virkeliggjorte socialisme. Forstået på denne måde findes der næppe noget præcisere udtryk, hvor modsætningsfuldt det end måtte være.²⁰

For nu at være præcis har jeg genlæst to artikler, som jeg selv har skrevet. Den første hedder "Stalinismen - fra tragedie til farce". Den stod i *politisk revy* nr. 297 fra den 15. oktober 1976. Den er underskrevet af redaktionen, men er oprindeligt konciperet af mig. At redaktionen har underskrevet viser at synspunkterne dækkede bredt. Artiklen er en kritik af

KFMLs programudkast da gruppen proklamerede sig som partiet KAP. Jeg citerer et centralt afsnit, som refererer til programudkastets analyse af udviklingen i Sovjet fra Stalin til Khrusjtjov:

"Denne fremstilling er den platteste omgang løgn, der er set siden Stalin selv var i live. Det bureaukratiske lag, der tales om, var Stalins egen fraktion i kommunistpartiet, og han var personligt ansvarlig for de væsentligste af de udskejelser, der skete under den stalinistiske kontrarevolution. Han svinebandt arbejderklassen med arbejdslove, som ikke engang Hitler bød de tyske arbejdere. Han gav personligt ordre til de store processer, der udslettede alle andre fraktioner end hans egen, *ikke politisk, men ved henrettelser*, han gav personligt ordre til at fortsætte udrensningerne videre ind i sin egen fraktion, i statsapparatet og militærapparatet. Han gav personligt stødet til oprettelse af de enorme koncentrationslejre, hvor hundredtusindvis eller millioner - tallene skal ikke skille os - af russiske arbejdere, bønder og intellektuelle, kommunister og ikke-kommunister, blev tilintetgjort af sult, frost, arbejde og det hemmelige politis, NKVD's maskinpistoler. Sagt på kort form er KAP's program i sit afsnit om Sovjetunionens historie et forsøg på at gøre verdensproletariatets mest tragiske kontrarevolution til dets fundamentale revolutionære erfaringer. Denne politik er teoretisk legitimeret i stalinismen, osse kaldet "marxismen-leninismen"."

Jeg har meget svært ved i dette citat, som jeg tror er dækkende for *politisk revy* i midten af 70erne at genkende Claus Brylids karakteristik af hvad 'man' gjorde. Jeg tror det er sådan, at interessen for udviklingen i Sovjet især stod på i første halvdel af 70erne. Jeg kan stå inde for det meste af artiklen idag. Men jeg er ikke længere enig i synspunktet om en stalinistisk *kontrarevolution*. Det var et synspunkt, som var meget påvirket af trotskismen og som så Lenins periode fra 1917-23 som en egentlig revolutionær periode. I en lang periode frem til sidst i 70erne var jeg leninistisk påvirket. Det for mig at se mest problematiske i min kritik af KAPs program var imidlertid den videre konsekvens af denne leninisme, nemlig at se Mao Zedong som en revolutionær. I min kritik af KAP lægger jeg vægt på, at programmet ikke ser at Maos politik op til 1949 var en de facto kritik af Stalins politik. Og det er jo rigtigt nok, at den var. Problemet er imidlertid, at det ses som et tegn på det rigtige i Maos politik. Der står ikke noget om Det store Spring og de forfærdende konsekvenser for det kinesiske samfund eller for den sags skyld om Kulturrevolutionens ditto.²¹

Kritikken førte til et voldsomt modangreb fra KFMLs formand, Benito Scocozza, i nr. 299 og et svar fra redaktionen, som mestendels handler om marxistisk teori. Et centralt afsnit handler imidlertid om vurderingen af netop Sovjet. Scocozza havde kritiseret redaktionen for ikke at sættes tingene ind i den rette historiske sammenhæng. Hertil svarede redaktionen, at den i sommeren 1976 havde fejret 20-årsdagen for SUKPs 20. kongres med et helt særnummer om udviklingen i Sovjet. "Heri kan Scocozza - og det ved han, men det passer ham dårligt - finde vores syn på stalinismens historiske udvikling og objektive grundlag." Særnummeret om 1956 lader ingen tvivl tilbage om *politisk revys* syn på Sovjetunionen, helt i tråd med citatet ovenfor. Enhver kan gå på biblioteket og slå efter.

Så vidt om holdningen til Sovjet. Som sagt stod det anderledes til med holdningen til Mao og Kina. Men konsekvensen af stalinismekritikken bredte sig i løbet af 70erne til en kritik af Kina. I 1978 var jeg i Kina og skrev en stribe artikler til *politisk revy* om mine oplevelser. De handler mest "Om at opleve Kina" som serien hed. Jeg var meget positiv overfor mange ting ved Kina. I en sidste artikel i *pr* nr. 335/juni 1978 stillede jeg spørgsmålet "Er Kina et socialistisk land"? . Jeg konkluderede:

"Den samfundstilstand, som nutidens Kina fremviser har ikke meget at gøre med den socialisme, den europæiske arbejderklasse kommer til at opbygge. Sammensmeltningen mellem et

parti og statsapparatet, statens styrkelse og adskillelse fra samfundet, arbejdernes og bøndernes manglende demokrati, den manglende offentlighed osv. Fremviser alle disse forhold et samfund, der er noget at kæmpe for for den europæiske arbejderklasse? Næppe. De demokratiske positioner, de europæiske arbejdere allerede har tilkæmpet sig under kapitalismen, har de næppe tænkt sig skulle fratages dem under socialismen."

Fra 1976 til 1978 havde analysen af Kina ændret sig afgørende. Vi så ikke længere Kina i perspektivet: socialisme, men i perspektivet: afskaffelsen af sult. Det er stadig langt fra alt i artiklen, jeg ville skrive under på i dag. Den vurderer kulturrevolutionen positivt, hvad jeg ikke gør i dag. Den ser helt henover Det store Spring og fokuserer ensidigt på en række positive træk ved Kinas udvikling.

Man vil formentlig kunne føre analysen længere i begge ender: både tilbage til den ukritiske opslutning bag Kulturrevolutionen, da Jan Bredsdorff kom hjem fra Kina i slutningen af 60'erne og til en stadig mere kvalificeret kritik af Kina, skrevet af bladets kompetente Kina-gruppe.²² Set i retrospektiv var det en langsom udvikling. Men det gør det omvendt uden mening at tale om, hvordan bladet i almindelighed så på Kina. Processen og især processens retning er et nødvendigt korrektiv til den fikserede læsning af enkelt-citater.

I forhold til Mikkel Plums karakteristik af sin egen holdning (eller måske hans gruppes?²³) er det nok så vigtigt at understrege sætningen: "De demokratiske positioner, de europæiske arbejdere har tilkæmpet sig allerede under kapitalismen, har de næppe tænkt sig skulle fratages dem under socialismen." Det er for mig at se en sætning som rammer centralt i spørgsmålet om socialisme og demokrati. Set med vores øjne var socialisme simpelthen en udvidet form for demokrati, idet den også gjaldt arbejdslivet. Vi forestillede os naturligvis at socialismen kun ville kunne blive til noget, hvis den blev båret frem af et overvældende flertal. Det var ikke et synspunkt som deltes af alle. Derfor bl.a. Preben Wilhelms kritik af dele af venstrefløjens holdning til borgerlige rettigheder.²⁴ Men som i tilfældet med holdningen til Kina må der være tale om en historisk kritik og en kritik båret af kilder.

Jeg tror en kritisk genovervejelse af vores fortid ville være givende for venstrefløjen i fremtiden. Frem for alt er den jo nødvendig for os selv. Kilderne ligger der. Alle kan læse dem.

---

1. Denne artikel har tidligere i en korte version været trykt i tidsskriftet *Arbejderhistorie* 1999/3. Claus Bryld svarede i en fodnote i 1999/4, som vi igen diskuterede i 2000/1. Diskussionen om venstrefløjens historie fortsatte i 2000/2.

2. Claus Bryld: Mytologier om venstrefløjen, kronik, *Politiken*, 9.6.99.

3. Morten Thing: Forbrydelser, terror, undertrykkelse, *Arbejderhistorie* 3/98, s. 64-71. Courtois' bog er oversat både til engelsk, tysk og svensk.

4. *Svenska Dabladet* 27.5.99.

5. Werner Schmidt: Försåtlig polemik om tredje riket och kommunismen; Peter Luthersson: Ovanligt tydligt exempel på demagogi, *Svenska Dagbladet* 8.6.99.

6. Werner Schmidt: *Kommunismens rötter i första världskrigets historiska rum. En studie kring arbetarrörelsens historiska misslyckande*, Stockholm/Stehag 1996, 320 s.; se også hans ...*då är jag inte marxist. En historisk-kritisk studie om Karl Marx tänkande och om marxis-*

---

mens bidrag till arbetarrörelsens historiska misslyckande, Stockholm/Stehag 1997, 144 s.

7. Bent Blüdnikow: (Kommis)sære tanker, *Berlingske Tidende* 20.4.99.

8. Bertel Haarder (red.): *Hvem holdt de med? En debatbog om hvorfor politisk aktive på den yderste venstrefløj var i PET's søgelys under Den Kolde Krig*, Kbh. 1999, 127 s.

9. Blekingegadebanden var en gruppe, som med udgangspunkt i dele af det maoistiske miljø i København bl.a. gennemførte et stort røveri mod Købmagergades Postkontor i 1988, hvor en politibetjent blev skudt. Udbyttet var ca. 10 mio kr. I 1991 blev flere af de involverede idømt 10 års fængsel.

10. I 1965 gennemførte Suharto et kup camoufleret som et modkup mod kommunisterne. Man mener at aktionen kostede mellem 500.000 og 800.000 livet. Den udslettede det største kommunistparti uden for de såkaldt socialistiske lande, men tog også en masse kinesere med sig, som i Indonesien er handelsfolk.

11. Kejssegadesagen var startet i 1969, da *politisk revy* og *Vietnam-Solidaritet* offentliggjorde oplysninger om Forsvarets efterretningstjenestes (FETs) aflytningsstationer, bl.a. den super-hemmelige station under Universitetets bygning i Kejsergade. *Information* genoptrykte artiklen fra *politisk revy* og blev også anklaget. Det viste sig meget svært at få nogen dømt efter den spionageparagraf, som hjemler fængsel. Sagen endte med dagbøder - bortset fra den del af den som handlede om Niels Frølichs og min leder om en helt anden sagen. Den fik vi hæfte for.

12. Peter Harms Larsen: Om "OFFENTLIGT AT TILSKYNDE TIL FORBRYDELSE". En studie i forholdet mellem sprog, jura og politik, *Nydanske Studier & Almen kommunikationsteori* 5/1973, s. 5-39.

13. 'Venstrefløjen' omfattede 1. partier som VS, IS, Kommunistisk Forbund o.lign, som havde sin rod i ungdomsoprøret tilsat stumper af arbejderbevægelsens historie som støttede sig til marxismen, 2. partier som KAP og KAML, der var vokset ud af ungdomsoprøret, men støttede Kina og marxismen-leninismen-maozedong-tænkningen, kaldet maoismen, 3. DKP som var et gammelt parti der støttede Sovjet og marxismen-leninismen, 4. en lang række bevægelser som kvindebevægelsen, mandebevægelsen, vietnambevægelsen etc. som især var knyttet til tendens 1, 5. fagkritikken på universiteterne og 6. en meget blandet kulturel venstrefløj af teater, kunst, blade, musik osv.

14. 'Den virkeliggjorte socialisme' var det lidt trætte udtryk DKPere brugte om samfundet i Sovjet, Østeuropa, Cuba og de asiatiske lande, som allierede sig med Sovjet.

15. Vietnamkomitéerne var opstået i 1960erne på initiativ af bl.a. nogle DKPere, som blev ekskluderet af partiet for deres initiativ. Da DKP så hvilken kraft der lå i vietnambevægelsen dannede de i 1969 deres egen bevægelse, Vietnam 69. Chilekomitéen blev dannet efter kuppet i Chile i 1973 og omfattede både DKP og den udøgmatiske fløj. Da DKP ikke kunne styre organisationen dannede man Salvador Allendekomitéen.

16. Jeg tænker her på gruppen af kapitallogikere omkring tidsskriftet *Kurasje* og på den syndikalistisk inspirerede gruppe IS.

---

17. Maoismen var opstået i Danmark, da en gruppe brød ud fra DKP og under ledelse af eks-kommunisterne Gotfred Appel og Benito Scocozza dannede Kommunistisk Arbejdskreds. Da denne gruppe blev splittet opstod Kommunistisk Forbund (ml), forkortet KFML og noget helt andet end det senere Kommunistisk Forbund som opstod ud af Leninistfraktionen i VS. KFML skiftede senere navn til Kommunistisk Arbejderparti (KAP).

18. Der var flere trotskistiske grupper. Den vigtigste var Revolutionære Socialisters Forbund, RSF.

19. Mikkel Plum: Selvmorder snarere end fadermorder, *Politiken* 20.6.99.

20. Hvor flydende det var ser man f.eks. af, at Slumstormerbevægelsen, som var en udogmatisk gruppe af unge, som besatte huse, som var rømmet og stod ubeboede til nedrivning eller modernisering. Ud af Slumstormerne opstod Boligorganisationen (ml), forkortet Boml, som var militant maoistisk. Flere af aktivisterne gik senere ind i KAP, men også i VS.

21. Under 'Det store spring' kastede Mao Kina ud i en politik, som kostede millioner af mennesker livet. Man ved ikke hvor mange, men kalkulationer ud fra Kinas befolkningsstatistik sandsynliggør at det drejer sig om mere end 30 millioner. Kulturrevolutionen, som *politisk revy* oprindeligt støttede, tog sig ud som en demokratisering af Kina, men var i virkeligheden en kynisk manøvre fra Maos side for at bevare magten på sine hænder. Omkostningerne ved Kulturrevolutionen er heller ikke opgjort, men forfærdende er de.

22. Jan Bredsdorff havde været engelsk-lærer i Kina i Kulturrevolutionens tidlige fase og efter sin hjemkomst til Danmark medlem af *politisk revys* redaktion. *politisk revy* havde i 70erne en gruppe af kinesiskstuderende knyttet til redaktionen, Kina-gruppen, som skrev bladets artikler om Kina. Gruppen kunne kinesisk, var meget velorienteret og førte en polemik imod både KFML/KAP og dets højtaler Venskabsforbundet Danmark-Kina.

23. Mikkel Plum var med i Klunsergruppen på Fyn, en maoistisk overrevolutionær gruppe, hvis eksistens jeg ikke dengang kendte til.

24. Preben Wilhjelms forsvarer de 'borgerlige politiske rettigheder' i polemik mod grupper på venstrefløj, som mente (med baggrund i den russiske revolution), at en revolution kunne være et mindretalsforehavende retfærdiggjort af en historisk analyse som tilsagde gruppen historiens vind i ryggen. Heroverfor hævde Wilhjelms at en revolution som ikke havde et flertal bag sig ganske enkelt ikke var socialistisk, og at de borgerlige rettigheder naturligvis ville blive opretholdt, såsom ytringsfrihed, mindretalsbeskyttelse, demonstrationsfrihed og retten til at danne partier. Kun ejendomsretten til produktionsmidler af en vis betydning ville revolutionen rette sig imod, men kun gennem en flertalsafgørelse i et parlament.